

Samenvatting eindmeting VASt

Voor alle indicatoren zijn de ontwikkelingen voor de subgroepen geanalyseerd. De uitkomsten daarvan zijn niet zeer opvallend:

- De prioritaire branches scoren niet steeds beter of slechter dan de niet-prioritaire branches. De resultaten daarin zijn zeer wisselend. Enerzijds zal de noodzaak in een prioritaire branche groter zijn om verbeteringen door te voeren en is dus een positieve ontwikkeling zichtbaar. Anderzijds is in een niet-prioritaire branche al veel geregeld en is het makkelijker om verbeteringen door te voeren.
- Branches met een actieplan scoren niet beter dan branches zonder. Dat komt omdat in bijvoorbeeld de chemie en de bouw al veel activiteiten over arbo en milieu plaatsvinden. Deze branches wegen zwaar mee in de gehele populatie.
- Kleine bedrijven scoren doorgaans slechter dan grote bedrijven in absolute zin, maar de positieve ontwikkelingen zijn bij kleine bedrijven doorgaans groter. Dat is te verklaren uit het grotere verbeteringspotentieel dat kleine bedrijven hadden.

Bedrijven die actief zijn geweest in het programma VASt, ofwel een of meer van de VASt-instrumenten hebben gebruikt, scoren in absolute zin hoger dan het gemiddelde van alle bedrijven die met stoffen werken in Nederland. Wanneer deze groep VASt-actieve bedrijven enkel vergeleken wordt met de bedrijven met een stoffenbeleid zijn de verschillen minder spectaculair.

De VASt-actieve bedrijven hebben dan vooral vaker de beschikking over een branchespecifieke stoffen-RI&E.

Uit het onderzoek blijkt dat een groter aantal bedrijven bronmaatregelen neemt dan tijdens de nulmeting. Zo'n 56% (2004: 47%) heeft specifieke aandacht bij de inkoop, 61% vervangt gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke. Ook wordt er vaker door leidinggevenden toezicht gehouden bij het werken met stoffen en worden meer afzuiginstallaties gebruikt.

Dit gaat ten koste van het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (een daling van 93% in 2004 naar 86% in 2007), wat kan betekenen dat bedrijven maatregelen zijn gaan kiezen die hoger in de arbeidshygiënische strategie thuishoren.

In het onderzoek is een vraag gesteld naar de ontwikkeling van het risicobewustzijn. In bedrijven met een stoffenbeleid of VASt-actieve bedrijven stelt zo'n 68% dat sinds de afgelopen drie jaar in het bedrijf veiliger wordt gewerkt, vooral omdat persoonlijke beschermingsmiddelen beter worden gebruikt en werknemers zich beter aan de werkinstructies houden.

Het leggen van een eenduidige relatie tussen het VASt-programma en de positieve trends in de ontwikkeling van het stoffenbeleid bij bedrijven is lastig. Bij zowel VASt-actieve bedrijven als niet-VASt-actieve bedrijven, bij zowel VASt-actieve branches als niet-VASt-actieve branches zijn er positieve ontwikkelingen. Bij bedrijven die wel een beleid hebben over stoffen, maar niets met VASt of VASt-instrumenten hebben gedaan, zijn de positieve trends ook te zien, en vaak in nog sterkere mate dan bij de VASt-actieve bedrijven. Dit laatste kan verklaard worden uit de wet van de verminderende meeropbrengst: in de VASt-actieve bedrijven was al tijdens de nulmeting veel aan stoffenbeleid gedaan.

In het najaar van 2003 is op initiatief van het Ministerie van SZW het programma Versterking Arbobeleid Gevaarlijke Stoffen (VAST) van start gegaan. Belangrijke drijfveer is de versterking van het bewustzijn van de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen. Zo'n 1,7 miljoen werknemers worden regelmatig hieraan blootgesteld, waarvan ongeveer er 17.000 jaarlijks een beroepsziekte krijgen en ongeveer 1.850 mensen voortijdig sterven door het werken met gevaarlijke stoffen. Het programma VAST heeft de zelfwerkzaamheid van werkgevers en werknemers gestimuleerd en ondersteund met als doel een structurele verbetering van de arbeidsomstandigheden bij het werken met stoffen. Het gaat om de uitvoering van de arboreggeving in de praktijk met bijzondere aandacht voor het MKB. In 2007 is het VAST-programma afgerond en wordt het programma geëvalueerd langs twee wegen:

1 In dit onderzoek wordt verslag gedaan van een eindmeting onder circa 2.250 bedrijven. Hierbij is de vragenlijst gebruikt die ook tijdens de nulmeting in 2004 bij 1.700 bedrijven gebruikt is. Met de vragenlijst is de ontwikkeling van een aantal indicatoren over het stoffenbeleid nagevraagd, waarbij het de vraag is of de ontwikkeling is beïnvloed door de activiteiten binnen het VAST-programma.

2 Naast de eindmeting wordt door bureau Bartels een 'opbrengstenanalyse' uitgevoerd. Hierin worden de resultaten van het VAST-programma met sleutelfactoren besproken.

Voor de eindmeting zijn in totaal 8.268 kleine en grote bedrijven uit 23 sectoren telefonisch benaderd. Bij 2.244 bedrijven kon de vragenlijst daadwerkelijk worden afgenomen. De interviews zijn afgenomen met de persoon die in het bedrijf verantwoordelijk is voor arbozaken. De bedrijven zijn in het onderzoek onderverdeeld volgens de volgende criteria:

- De mate van prioriteit die de stoffenproblematiek in de branche heeft.
- Het feit of in de branche een VAST-actieplan is uitgevoerd (VAST-actieve branche).
- Het feit of het bedrijf zelf betrokken is geweest bij VAST-activiteiten (VAST-actief bedrijf).
- Het aantal werknemers van het bedrijf.

Van de totale populatie van bedrijven kan 15% als actief binnen het programma VAST worden bestempeld. Daarnaast heeft 50% van de bedrijven een stoffenbeleid. De overige 35% is inactief in het systematisch beheersen van de blootstelling aan stoffen.

De vragen in de vragenlijst zijn opgebouwd rond een zestal indicatoren die kenmerkend zijn voor het stoffenbeleid binnen bedrijven. Twee van deze indicatoren zijn tevens prestatie-indicatoren voor het VAST-programma. Van de zes indicatoren hebben drie zich positief ontwikkeld: het aantal bedrijven dat de beschikking heeft over een branchespecifieke RI&E over stoffen, het aantal bedrijven dat altijd een veiligheidsinformatieblad ontvangt, en het aantal bedrijven dat werkinstructies over stoffen aan hun werknemers verzorgt.

Twee indicatoren zijn niet veranderd: het aantal bedrijven dat de bedrijfstakorganisatie behulpzaam vindt en het aantal bedrijven dat een blootstellingsbeoordeling over stoffen heeft. Eén indicator heeft zich tegenovergesteld ontwikkeld, wat verklaard kan worden door een meer kritische houding van bedrijven: waren de bedrijven bij de nulmeting nog ontevreden over de kwaliteit van de informatie over gevaarlijke stoffen, bij de eindmeting willen ze meer informatie over stoffen hebben.

Van de twee prestatie-indicatoren van het VAST-programma heeft de eerste – de aanwezigheid van een branchespecifieke stoffen-RI&E – zich positief ontwikkeld: het aantal bedrijven met een branchespecifieke stoffen-RI&E is verdubbeld.

Indicatoren over het stoffenbeleid		Nulmeting 2004	Eindmeting 2007	Significante verandering
VAST-indicator	1 Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen-RI&E gebruikt	7%	15%	Ja
	2 Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	24%	22%	Nee
	3 Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van een leverancier	35%	25%	Ja
	4 Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen	55%	53%	Nee
	5 Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	54%	59%	Ja
	6 Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	76%	64%	Ja

Tabel 1 De ontwikkeling van de zes indicatoren over het stoffenbeleid

	Niet-actief bedrijf			Bedrijf met stoffenbeleid			VAST-actief bedrijf 2007	Streven
	2004	2007		2004	2007			
Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen-RI&E gebruikt	0,2%	2%	▲	14%	17%	=	37%	▲
Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	10%	7%	=	36%	30%	▼	29%	▲
Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van een leverancier (indien van toepassing)	49%	43%	▼	27%	32%	=	24%	▼
Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen (indien aangesloten bij branche organisatie)	64%	50%	▼	63%	70%	▲	74%	▲
Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	30%	32%	=	75%	71%	=	80%	▲
Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	55%	78%	▲	78%	67%	▼	78%	▲
Het percentage bedrijven dat aangeeft dat er veiliger wordt gewerkt met stoffen sinds de afgelopen 3 jaar	-	32%	-	-	67%	-	70%	-

Tabel 2 Trends in de tijd bij een aantal belangrijke indicatoren

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05), = geen significant verschil

Deze ontwikkeling kan gezien worden als gevolg van het programma VAST, waarbij in veel branche-actieplannen branchespecifieke stoffen-RI&E's zijn ontwikkeld.

Opgemerkt moet worden dat juist de tweede prestatie-indicator – de blootstelling aan stoffen beoordeeld – niet is gestegen, aangezien deze samenhangt met een wettelijke verplichting. Op basis van deze gegevens moet gesteld worden dat het VAST-programma niet heeft geleid tot het verhogen van de naleving van deze verplichting. Het feit dat deze indicator zich niet heeft ontwikkeld, is te begrijpen: de door de branches ontwikkelde instrumenten zijn grotendeels in 2007 gereed gekomen, en kunnen pas de komende jaren worden toegepast door bedrijven. De verwachting is dan ook dat deze tweede prestatie-indicator zich in de nabije toekomst positief zal ontwikkelen.

De percentages en significanties in deze tabel lijken op het eerste gezicht niet te stroken met de getallen en significanties uit tabel 2. Hiervoor zijn twee redenen te geven: (1) er wordt hier gekeken naar subgroepen. Doordat deze groepen kleiner zijn dan de totale groep is het moeilijker om een verschil als significant aan te merken. Hierdoor kan het zijn dat de veranderingen in de totale groep significant zijn, maar in de subgroepen niet. (2) Er zijn duidelijke veranderingen in de relatieve groeps groottes van de subgroepen tussen 2004 en 2007. Zo is de groep bedrijven met een stoffenbeleid in 2007 relatief groot, terwijl in 2004 juist de groep 'niet actief' relatief groot is. Hierdoor worden de resultaten van de hele groep in 2007 sterk in de richting van de bedrijven met een stoffenbeleid getrokken, terwijl de resultaten van 2004 sterk in de richting van de groep inactieve bedrijven wordt getrokken.

